

Савчук Світлана Василівна
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль
Карман Лілія Володимирівна
студентка гр. ФФзм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Ефективна реалізація бюджетної реформи в Україні вимагає уникнення необґрунтованих управлінських рішень щодо використання бюджетних коштів та необхідним постає пошук відповідних резервів зростання доходів бюджету з урахуванням сучасних тенденцій розвитку суспільних відносин. Тому актуальним залишається вирішення проблем щодо мобілізації коштів до бюджету для виконання державою покладених на неї функцій та завдань й забезпечення безперервності розподільчих процесів.

Дослідженню питань функціонування державних фінансів, теоретичних та практичних аспектів формування державного бюджету присвячені праці таких вітчизняних дослідників, як: Андрущенко В. Л., Базилевича В. Д., Буковинського С. А., Василика О. Д., Геєця В. М., Кириленко О. П., Лободіної З. М., Лютого В. А., Луніної І. О., Огня Ц. Г., Поддєрьогіна А. М., Суторміної А. М., Тулай О. І., Юрія С. І. та ін. Проте в контексті сучасних тенденцій реалізації бюджетної реформи необхідністю постає вивчення та застосування зарубіжного досвіду з метою пошуку раціональних підходів до формування державного бюджету та виявлення можливостей їх застосування у вітчизняній практиці. Оцінка досвіду розвинутих країн дасть змогу не тільки перейняти цінний позитивний досвід, але й запобігти певним негативним аспектам у даній сфері.

Варто наголосити на тому, що обов'язковою умовою ефективного функціонування будь-якої держави в сучасних умовах є наявність бюджету і, відповідно, кожною розвинутою країною напрацьовано власну схему характерних для неї бюджетних відносин. Відповідно вирізняється і структура бюджету, що визначається економічним потенціалом країни, роллю держави в економічних процесах, масштабністю завдань держави на певному етапі розвитку тощо.

Так, зокрема бюджет Німеччини складається, виходячи із середньострокового фінансового плану, що подається щорічно до парламенту. Основою для розробки даних документів слугують фіскальні пропозиції, що пропонуються Радою з фінансового планування, до складу якої входять органи влади всіх рівнів. Оцінка прогнозних доходів федерального бюджету країни на середньострокову перспективу здійснюється на основі макроекономічних прогнозів та припущень. Загалом у фінансовому плані знаходить своє відображення фіскальна політика держави загалом, а також прогнозні видатки, які формуються з багаторічних оцінок, проведених відповідно за кожною статтею та річним бюджетом одночасно.

Доходи федерації, землі чи громад формуються за рахунок надходжень податкових й адміністративних зборів та платежів у різних пропорціях до

бюджетів відповідних рівнів. Високе податкове навантаження в країні обумовило у 2020 році наявність профіциту бюджету у обсязі близько 14 млрд. євро [1]. Основну питому вагу у доходах федерального бюджету складає податок з обороту капіталу, податку з прибутку корпорацій і підприємств, з доходів фізичних осіб. Обсяги акумульованих доходів до бюджетів земель залежать від специфіки функціонування підприємств на їх території. Доходи бюджетів громад формуються за рахунок майнового податку, транспортного, акцизних зборів, оподаткування виторгу гральних закладів, мит і зборів з оформлення майнових угод та спадкових відносин. Тому основною дохідною базою бюджету у Німеччині є податкові надходження від діяльності підприємств, громадян і нерезидентів в межах міждержавних угод. Загалом на сьогодні до бюджету держави справляється близько 45 різноманітних зборів. У країні вагома роль відводиться фінансовому плануванню, в тому числі бюджетному, що базується на середньостроковому плануванні та здійснюється на всіх рівнях.

Загалом у складі бюджету розширеного уряду Франції виокремлюють: рахунки центрального уряду, бюджети місцевих органів влади, бюджети системи соціального страхування, що являють собою тісно пов'язані між собою формально автономні рахунки. Відповідно до рахунків центрального уряду відносять загальний бюджет, додаткові або приєднані бюджети, спеціальні рахунки казначейства [4]. Рівень централізованого перерозподілу коштів у даній країні значно нижчий, ніж в Україні. У Франції через державний бюджет сума податків і зборів, еквівалентна 15,1% ВВП. Основними дохідними джерелами державного бюджету є податкові надходження, у структурі яких основну питому вагу складають непрямі податки (ПДВ і акцизи) – 52%. Частка податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств становить 22,7% і 14% відповідно [3].

До складу державного бюджету Великобританії входить звичайний бюджет та національний фонд позик. За рахунок коштів звичайного бюджету фінансуються поточні видатки. До витрат такого бюджету відносяться як щорічно затверджені, так і витрати консолідованого фонду, які включають виплати по державному боргу, внески до бюджету та інших фондів, виплати на утримання двору. Формування дохідної частини бюджету, як і у більшості розвинутих європейських країн, забезпечують податкові надходження. Щодо національного фонду позик, то формування його дохідної бази забезпечують відсотки по довгостроковим кредитам, прибуток емісійного департаменту Банку Англії та кошти звичайного бюджету, що надходять в результаті утворення позитивного сальдо. Загалом планування бюджету Великобританії здійснюється на основі залишків коштів на кінець бюджетного періоду з урахуванням надходжень поточного року терміном на 5 років з можливим коригуванням.

Специфіка здійснення бюджетного планування у Польщі полягає у тому, що основні фінансові документи у державі мають довгостроковий характер і плануються на довготривалу перспективу 8-10 років. Основним джерелом формування дохідної частини державного бюджету, як свідчить зарубіжна

практика, є податкові надходження. Через бюджет держави перерозподіляється сума податків і зборів, еквівалентна 16,1% ВВП.

Доходи державного бюджету у Польщі акумулюються в основному за рахунок податкових платежів, які складають: прямі податки, непрямі податки та податки на окремі операції. 72% податкових надходжень складають непрямі податки, якими вважають у країні ПДВ і акцизи. А також доцільно наголосити на обов'язковій сплаті відсотка від доходів за депозитом і збору з виторгу гральних закладів. До основних податків для юридичних осіб в Польщі відносять податок на прибуток, ПДВ та акцизні платежі [2].

Забезпечення усіх суспільних благ та послуг в Японії здійснюється за рахунок ефективного функціонування в державі центрального та інвестиційного бюджетів. В частині інвестиційного бюджету щорічно розробляється програма капітальних вкладень і позик, що застосовується для державних корпорацій та місцевих органів влади. На відміну від інших розвинутих країн, особливим аспектом у формуванні дохідної бази центрального бюджету в Японії є значна питома вага неподаткових надходжень, що складають близько 15-20%, та мобілізуються за рахунок акумуляції доходів від орендної плати, продажу земельних ділянок чи інших видів нерухомості, адміністративних доходів та ін. Попри це, значна фіскальна роль у формуванні бюджету відводиться і податку на споживання, акцизам, податку на прибуток корпорацій, податку на майно, податку на спадщину, податку від операцій з цінними паперами тощо.

Отже, враховуючи зарубіжний досвід та тенденції формування доходів державного бюджету, зазначимо, що зважаючи на рівень економічного розвитку та специфіку функціонування бюджетної системи, кожна розвинута країна має свої специфічні особливості у формуванні доходів бюджету, як в частині перерозподілу ВВП, складу і структури системи оподаткування, так і фіскальної ролі податкових та інших надходжень тощо. Тому в сучасних умовах бюджетного реформування доцільним є подальша реалізація збалансованих та дієвих завдань бюджетної політики з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду, зокрема в частині формування дохідної бази державного бюджету для забезпечення сталого функціонування державних фінансів.

Список використаних джерел:

1. Бюджет у Німеччині знову запланований без дефіциту. URL: <https://migrant.biz.ua/nimechina/finansy/biudzhet-u-nimechchyni.html>.
2. Гусаревич Н. В., Адаменко І. П. Особливості формування дохідної частини державного бюджету у країнах ЄС з розвинутою економікою. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №12. С. 11-15.
3. Наповнення державного бюджету в Україні та країнах ЄС: джерела схожі, проте рівень перерозподілу коштів різний. URL: <https://cost.ua/745-napovnennya-derzhavnoho-byudzhetu-v-ukrayini-ta-krayinakh-ec/>.
4. Савастєєва О. М. Фінансові системи зарубіжних країн : навч. посіб. К.: ФОП Гуляєва В. М., 2019. 177 с.